

ВНЕСОК ПРЕДСТАВНИКІВ НАУКОВОЇ ШКОЛИ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ У РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ХІХ СТ.

компетентностей у маркетологів, вироблення правильного прогнозу експортного ринку на перспективу діяльності підприємства, що сприятиме виваженій конкурентній боротьбі як для товарів виробничого, так і індивідуального призначення.

Важливим в експортній діяльності є проведення експортних маркетингових досліджень, які повинні проводити маркетологи, визначитися з обсягом потрібної інформації, глибиною досліджень, складністю аналізу, пов'язаною з характеристикою ринку, вивченням товарів конкурентів, політики цін, митною політикою держави.

1. *Вачевський М.В. Вивчення курсу "Міжнародний маркетинг" в економічних відносинах та формування професійних компетенцій маркетологів. Молодь і ринок. – №1 – 2 (24 – 25). – 2007. – С.18 – 25.*

2. *Вачевський М.В. Міжнародний маркетинг*

у формуванні професійної компетенції маркетолога. Молодь і ринок. №6(21). – 2006. – С.88 – 91.

3. *Вачевський М.В. Маркетинг формування професійної компетенції. Підручник. – К.: Професіонал. – 2005. – 512 с.*

4. *Дахно І.І., Бовтрук Ю.А. Міжнародна економіка. – К.: МАУП. – 2002. – 216 с.*

5. *Єрмошенко М.М. Маркетинговий менеджмент. Навчальний посібник. – К. НАУ. – 2001. – 204 с.*

6. *Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н.Б. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник. – К.: Знання-Прес. – 2003.*

7. *Михасюк І.Р., Мальський М.З. основи глобальних економічних відносин. Навчальний посібник. – Львів "Українські технології". – 2003. – 192 с.*

8. *Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг. – К.: КНЕУ. – 1998. – 120 с.*

Тетяна Тхоржевська, доктор педагогічних наук, професор

кафедри педагогіки

Київського національного лінгвістичного університету

ВНЕСОК ПРЕДСТАВНИКІВ НАУКОВОЇ ШКОЛИ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ У РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ХІХ СТ.

У статті досліджується діяльність вихованців Київської духовної академії, яка розвинула країні освітянські традиції Києво-Могилянської академії.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Звертаючись до освітянських подій України ХІХ ст., слід відразу зазначити, що це століття є цікавим для дослідників із багатьох причин, а для тих, хто вивчає церковне православне виховання, – найперше тим, що в ХІХ ст. складається та теорія церковного виховання, яку беруть за взірць у сучасній українській церкві, з якої черпають натхнення для розвитку православної школи сьогодні.

Водночас важливо підкреслити, що імпульс до розвитку теорії виховання та навчання в ХІХ ст. виходив від представників секуляризованої педагогічної науки і на той час у певних православних церковних колах сприймався українською негативно. У світлі проведеного автором дослідження опір нововведенням у царині виховання й навчання з боку ярих прихильників церковної школи не викликає подиву, адже вони

прямо пов'язувались (і не безпідставно) з іновірною педагогічною думкою. Процес розвитку вітчизняної світської педагогічної науки під іноземним впливом добре простежується в дослідженнях українських істориків педагогіки Н. Дем'яненко, І. Важинського, В. Вихруч.

Метою нашої статті є розгляд здобутків тих освітніх діячів, хто у своїх педагогічних пошуках поєднав теорію церковного виховання зі здобутками самостійної педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу. У розвитку педагогіки в Україні ХІХ ст. автор надає особливого значення представникам наукової школи Київської духовної академії, повсталій на києво-могилянських традиціях у 1819 р. Аналізуючи внесок науковців, які репрезентують наукову школу Київської духовної академії, необхідно віддати дань поваги Памфілу Юркевичу – ученому, який творив педагогічну науку у світлі Святого Письма. За радянських

ВНЕСОК ПРЕДСТАВНИКІВ НАУКОВОЇ ШКОЛИ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ У РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ХІХ СТ.

часів його ім'я було майже забуте, але ще М. Демков відзначав, що російська педагогіка другої половини ХІХ ст. не може бути осягнута без всебічного вивчення творів К. Ушинського і П. Юркевича: чимало підручників і посібників з педагогіки склалися прямо за ними, інколи з них запозичували цілі сторінки [1, 408]. Сьогодні в наукових колах України ім'я Юркевича пов'язують із творенням християнської педагогіки (В. Ільченко).

Характерною особливістю П. Юркевича як студента, викладача, ученого була широта його наукових інтересів і поглядів, що відзначала в ньому послідовника кращих українських освітніх традицій. Ще викладаючи в Київській Духовній академії курс із філософії, педагог поєднав у ньому знання з педагогіки, логіки, психології. У подальшому вдаватися до синтезу різних наук було характерним для вченого. Свої педагогічні висновки він виводив із принципів психології та логіки; зробив одну з перших спроб визначити завдання виховання й освіти, виходячи з особливостей психології дитини [6].

Свій "Курс загальної педагогіки" П. Юркевич відкрив словами: "Педагогіка наука **збірна**. Голова цього тіла полягає в моральних ідеях, органи живлення – у психології, органи руху – у фізіології" [13, 85]. До джерел педагогіки як науки Юркевич відніс: "1) **Вивчення людини...** – вивчення, основане на божественному об'явленні відносно людини **історичної** і на психології відносно людини **природної**. Божественне об'явлення відкриває нам знання вищої **правди** відносно фактичного положення людини і відносно того, чим вона має зробитися і до якої досконалості буття вона повинна дійти... 2) **Педагогічна практика освічених народів**. Вона являє собою немовби збільшувальне скло, в якому ми бачимо плоди різних напрямків виховання й збагачує досвідченість особисту досвідченістю всього освіченого людства. 3) **Учені праці спеціалістів-педагогів...**" [13, 122 – 123].

Аналіз змісту створеного Юркевичем курсу педагогіки переконує, що використання всіх означених джерел надало курсу характерної особливості, яка полягає в органічному поєднанні християнських знань про дитину із суто науковими здобутками: його структура, перелік тем, понять, що розглядаються, настільки впізнавані, що за ним могли б навчатися сучасні студенти; водночас сучасна молодь, яка не відкрила для себе християнську картину світу, навряд чи збагнула б усю світоглядну глибину підручника. Гадаємо, від ознайомлення з курсом педагогіки Юркевича сучасна освітянська спільнота тільки виграла б.

У рамках досліджуваної в даній статті теми характерною є також творчість М. Олесницького і М. Маккавейського. У списках викладачів Київської духовної академії за 1894 – 95 н.р. їх прізвища стоять в одному ряду з іншими магістрами богослов'я, такими відомими істориками церкви, як С. Голубєв і Ф. Титов. На той час саме вони закладали підвалини педагогічної підготовки майбутніх священників, а саме: екстраординарний професор кафедри морального богослов'я М. Олесницький викладав моральне богослов'я – "загальне вчення про людину як моральну істоту і про моральний закон", а доцент кафедри пастирського богослов'я і педагогіки М. Маккавейський – відповідно предмети своєї кафедри [12, 332, 359, 362].

Аналіз праць М. Маккавейського показує, що це була освічена людина з високою педагогічною ерудицією, оскільки будувала праці на знанні Аристотеля, Сенеки, Рабле, Монтеня, Локка, Коменського, вітчизняних педагогів і релігійних філософів, виховних систем китайців, єгиптян, іудеїв, греків тощо [4; 5]. Проте характерною особливістю М. Маккавейського було виявлення позитивних і негативних сторін різних педагогічних теорій і доведення їх обмеженості в порівнянні з теорією християнського виховання. Так, богослов доводив безпідставність ідеї природного розвитку Руссо, ідеї гуманності поза християнством та ін., що є ознакою православного церковного педагога. Ця характерна спрямованість проступає й у відгуку на відому працю С. Миропольського "Очерк истории церковно-приходской школы от первого ее возникновения до настоящего времени", в якому Маккавейський всіляко підтримав позицію автора щодо нерозривної єдності церковної і народної школи, засудив модну захопленість "Целлерами, Шмідтами, Баумейстерами", "новою" школою, багатою матеріальними засобами, але пройнятою чужим духом" і закликав підтримати бідну, скромну, але суто російську церковнопарафіяльну школу [3, 342, 349].

Те саме можна сказати й про наукові розвідки М. Олесницького щодо моральності давніх єгиптян та персів. Виявляючи близькість деяких моральних настанов цих народів до християнських, їх позитивний потенціал (усвідомлювали індивідуальність людини й формальну свободу; указували на необхідність боротьби зі злом; прагли стати подобою свого божества, щоб з'єднатися з ним в потойбічному світі), учений указував на їх недосконалість у порівнянні з християнськими [9; 10].

Однак у спадщині М. Олесницького знаходимо

ВНЕСОК ПРЕДСТАВНИКІВ НАУКОВОЇ ШКОЛИ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ У РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ХІХ СТ.

й суто педагогічні праці, які практично не відрізняються своїм підходом від праць світських науковців. Маються на увазі підручники з педагогіки, які він призначав для всіх, хто займався вихованням і навчанням дітей; для жіночих гімназій; жіночих навчальних закладів із дворічним курсом педагогіки та інших середніх навчальних закладів [7; 8; 11]. Автор виявив себе як зрілий педагог, який усвідомлював специфіку педагогіки як науки; наполягав на необхідності створення нових підручників, де б превальювали знання не з психології чи гігієни, а суто педагогічні; звертав увагу на недостатню розробку теорії виховання в порівнянні з дидактикою, що, на його погляд, було вадою більшості тогочасних підручників. Тим самим автор фактично визнавав за теорією виховання право на самостійне щодо морального богослов'я існування. У теорії навчання педагог розглядав коло питань, традиційних для класичної дидактики: принципи, методи, прийоми, форми навчання, питання шкільної дисципліни, наочного навчання, активності й самостійності учнів у процесі навчання тощо.

Зважаючи на це, слід визнати, що такий підхід був доволі новим, прогресивним для церковного кола й мав як своїх прихильників, так і опонентів. Зокрема він зазнавав серйозної критики на сторінках головного видання Київської духовної академії – “Труды Киевской Духовной Академіи”, де висловлювалась думка, що попри відкриття кафедр педагогіки в середніх та вищих духовних навчальних закладах, багато хто на зразок світських науковців більше займався обговоренням різних систем викладання, ігор тощо, ніж розробкою важливих питань християнської педагогіки, виховання православного духу в учнях [14, 559 – 560].

Сьогодні ж, оцінюючи із сучасних світських позицій підхід М. Олесницького, слід відзначити, що педагог виявив себе істинним православним богословом, про що свідчить хоча б таке: розкриваючи теорію навчання, відразу вказав на те, що хоча безпосередня мета навчання – це просвіта розуму, але кінцевою його метою є формування морального характеру; щодо народної школи вважав, що релігія у ній має займати перше місце, оскільки “...завдання наше – не “просвіщати” народ, а виховувати його, – це перше й найголовніше” [8, 11]; щодо гімназій відзначав, що хоча вони мають інший характер, але “...один християнський дух повинен у них панувати” [8, 12 – 13]. Що ж стосується теорії виховання, то викладення її М. Олесницьким було, на наш погляд, цілком світським: з посиланнями

на відомих іноземних авторитетів і без підкріплення цитатами з Біблії або праць святих отців, проте просякнутим розумінням, що виховний ідеал накреслений християнством.

Щодо М. Олесницького важливо підкреслити, що його здобутки в педагогіці мали тісний взаємозв'язок зі здобутками у сфері морального богослов'я. Релігієзнавці (І. Кондратьєва) вказують на те, що вчений разом з іншими Київськими академістами (П. Ліницьким і Н. Фаворовим) створив особливу доктрину – “теїстичну етику”, визнаючи автономний статус морального богослов'я стосовно догматики, фактично отожднюючи моральність і моральнісну діяльність. Зокрема для М. Олесницького не існувало істотної різниці між поняттями моральність, моральне життя й моральна діяльність. Серед специфічних рис теїстичної етики називають: релігійний характер моральних розвідок; орієнтацію на східнослов'янську традицію (як продовження біблійної, святоотцівської етики), платонівські моральні установки; “ідейну спорідненість переважно з протестантськими філософськими та богословськими концепціями” [2, 128, 131 – 132].

Висновки. У цій статті ми не ставили за мету охопити всі імена, а лише підкреслити основні, принципові для минулого, а найбільше для сучасного, моменти. Одним з таких моментів є визнання, що відкритість культурним здобуткам людства, розгляд науки і освіти як засобів православного виховання, які не тільки не перешкоджають формуванню міцної православної віри, але й сприяють участі в загальноєвропейських культурних процесах, слід віднести до українських православних освітньо-виховних традицій. Це підтверджується у тому числі й діяльністю вихованців Київської духовної академії, яка розвинула кращі освітянські традиції Києво-Могилянської академії.

1. Демков М.И. *История русской педагоги.* Изд. автора. – М: Типография Императорского Московского Университета, 1909. – Ч.III. – *Новая русская педагогия (XIX в.).* – 532 с.

2. Кондратьева И.В. *Религиозно-моральнісні пошуки мислителів Київської духовної академії (друга половина XIX – початок XX ст.): Дис... канд. філос. наук: 09.00.11.* – К., 1998. – 152 с.

3. Маккавейский Н.К. *Очеркъ истории церковно-приходской школы отъ перваго ея возникновенія на Руси до настоящаго времени.* – Выпускъ первый. Отъ основанія школь при св. Владимире до Монгольскаго ига.

НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВУ В УМОВАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ: МЕТОДИКА ТВОРЧОГО ПІДХОДУ

- С. Миропольскаго – СПб., 1894 // Труды Киевской Духовной Академии. – 1895. – февраль. – С. 341 – 349.
4. Маккавейский Н.К. Педагогика Джона Локка // Труды Киевской Духовной Академии. – 1895. – май. – С. 134 – 158.
5. Маккавейский Н.К. Религия и народность, как основы воспитания (Речь, произнесенная на годовичномъ акте Киевской Академии, 26 сентября 1895 г.) // Труды Киевской Духовной Академии. – 1895. – ноябрь. – С. 428 – 472.
6. Никольская А.А. Психолого-педагогические взгляды П.Д. Юркевича // Педагогика. – 1993. – №3. – С. 58 – 61.
7. Олесницькій М.А. Краткій курсъ педагогики. Руководство для женскихъ гимназій и другихъ среднихъ учебныхъ заведений. – 3-е изд. – К.: Тип-я Имп. Ун-та св. Владимира, 1902. – Выпускъ второй. – Теорія обученія. – 155 с.
8. Олесницькій М.А. Краткій курсъ педагогики. Руководство для женскихъ заведений съ двухгодовымъ курсомъ педагогики. – 2-е изд. – К.: Тип-я Кочакъ-Новицакаго, 1896. – Выпускъ первый. – Теорія воспитанія. – 147 с.
9. Олесницькій М.А. Нравственность египтянъ // Труды Киевской Духовной Академии. – 1895. – мартъ. – С. 317 – 361.
10. Олесницькій М.А. Нравственность персовъ // Труды Киевской Духовной Академии. – 1895. – декабрь. – С. 571 – 600.
11. Олесницькій М.А. Полный курсъ педагогики. Руководство для всехъ занимающихся воспитаниемъ и обучениемъ детей. – 2-е изд. – К.: Тип-я Кочакъ-Новицакаго, 1895. – 351 с.
12. Отчетъ о состояніи Киевской Духовной Академіи за 1894 – 95 уч.годъ // Труды Киевской Духовной Академіи. – 1895. – ноябрь. – С. 329 – 386.
13. Сакральная педагогика сердца Памфила Юркевича. Хрестоматия научно-христианской педагогики (Сост. и введение Ильченко В.И.). – Луганск: ОАО “ЛОТ”, 2000. – 400 с.
14. Сольскій С. По поводу Высочайше учрежденныхъ правилъ о церковно-приходскихъ школахъ // Труды Киевской Духовной Академіи. – 1885. – апрель. – С. 547 – 565.

Ігор Туманов, кандидат мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор кафедри культурології та українознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

НАВЧАННЯ МИСТЕЦТВУ В УМОВАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ: МЕТОДИКА ТВОРЧОГО ПІДХОДУ

Доводиться необхідність застосування методики творчого підходу до процесу підготовки фахівця у сфері професійно-художньої освіти. Визначаються можливі шляхи розв'язання проблеми навчальної творчості в умовах соціально-економічних змін. Обґрунтовується принцип поєднання класичних та альтернативних способів відображення форм реального світу.

Постановка проблеми. Підготовка кваліфікованого спеціаліста – одна з першорядних проблем будь-якої країни незалежно від її соціально-економічного устрою. Важливість питання вимагає відповідної культурно-освітньої політики держави. Для пострадянської України це проблема, яка повинна розв'язуватись уже в умовах ринкової економіки. Реальністю стає орієнтація професійної освіти на конкретні запити суб'єктів ринку. Ринкова економіка впливає і на розвиток сучасної художньої культури. Постійний пошук нових художніх засобів, динамізм та

урізноманітнення естетико-художнього відтворення реальної дійсності – особливість сучасного мистецтва.

Соціально-економічні зміни в пострадянській Україні, нові естетичні орієнтири сприяли прояву загальної тенденції у сфері професійно-художньої освіти на оновлення, варіативність та урізноманітнення концептуальних підходів у навчальному процесі. Актуальності набуває ідея *творчого підходу* в навчанні мистецтву. Із запровадженням принципів творчого підходу логічно витікає **проблема навчальної творчості**,